

İçinden kumpanyalar fıskıran bir Beyoğlu efsanesi...

(Yazan: EROL ŞENEL)

DORMEN Tiyatrosu

Haldun Dormen... Yaşayan en tanınmış tiyatro efsanesi. 50'li yılların son çeyreğinde başlayan, Türk tiyatro tarihine unutulmaz sayfalar kazandıran bir sahne tozu sevdasının günümüze uzanan en önemli sanatçılarından biri.. Kıbrıslı aydın bir işadamı olan **Sait Ömer Bey** ile İstanbullu bir paşa kızı olan **Nimet Rüştü Hanım**'ın oğlu. Sahneye ilk defa Galatasaray Lisesi'nde ortaokul öğrencisi iken çıkar **Haldun Dormen...** Çıkış, o çıkış. Robert Kolej sonrası ABD'ye gittiğinde Yale Üniversitesi'nin tiyatro bölümü olur yüksek öğreniminin adresi.

Yaz tatili için eve döndüğünde ise, yaşamını ve geleceğini derinden etkileyen **Muhsin Ertuğrul**'la tanışmasına tanık oluruz...

● Erol Günaydın, Yıldız Alpar, Dormen'in ilk oyunu "Tezyesi"nde. (üstte)

● Haldun Dormen

● Altan Erbulak, Erol Günaydın, ünlü "Zafer Madalyası"nda. (yanda)

● Haldun Dormen, Metin Serezli ile "Kamp 17"de. (üstte) Metin Serezli, Gülriş Sururi, Yılmaz Gruda "Ben Bir Fotoğraf Makinesiyim" oyununda (solda)

"Çok heyecanlanmıştım, Muhsin Bey'in beni kabul edeceğini duyunca. Ne konuşacaktım? Söze nasıl başlayacaktım, Türk tiyatrosunu tek başına yöneten bu adamın karşısında? O yıl açılan Küçük Sahne adlı tiyatronun başına getirilmiş ve büyük başarı kazanmıştı. Küçük Sahne ile 1951 yılında İstanbul'da özel sektörün desteğiyle ilk ciddi tiyatro çalışması başlamış oluyordu. Dragos'taki evinin zilini çaldığımda kapı açıldı ve insanı çok rabatlatan o dünyanın en sempatik yüzünü gördüm. 'Haldun Paşaaa... Hoş geldin bakalım,' dedi ve beni iki yanağımdan öptü. Tanışmamıza vesile olan Adnan Bey; 'Haldun yurda dönüşte sizinle çalışmak istiyor Küçük Sahne'de,' dedi. 'Öyle mi? Biz zaten onun başka yere gitmesine izin vermeziz' deyiverdi Muhsin Bey."

Haldun Dormen İstanbul'a döndüğünde önce Muhsin Ertuğrul yönetimindeki Küçük Sahne'ye girer ve "Cinayet Var" adlı oyundaki dedektif rolüyle ilk kez seyirci karşısına çıkar. Bir buçuk yıl Muhsin Ertuğrul ile çalıştıktan sonra Beyoğlu Parmakkapı sokağı arkasında 60 kişilik bir salonu olan Cep Tiyatrosu'nu kurar. Cep Tiyatrosu, İstanbul sanat yaşamında önemli bir dönüm noktası olur. Cep Tiyatrosu o denli başarılı olur ki, Haldun Dormen ve ekibine Beyoğlu Atlas Pasajı'nın üst katındaki ünlü "Küçük Sahne" teklifi geldiğinde Haldun Dormen uzun süredir düşlediği bir tiyatro sahibi olma hayaline karşı koyamaz. Ve kendi adını verdiği Dormen Tiyatrosu 1957 sonbaharında "Karaağaçlar Altında" ve "Tezyesi" oyunlarıyla Küçük Sahne'de perdelerini açar. Yönetim, teknik ve oyuncu kadrosunda kimler yoktur ki... Haldun Dormen'in yanısıra Asaf Çiyiltepe, Tunç Yalman, Erol Günaydın, Altan Erbulak, Metin Serezli, Nisa Ersan (sonradan Serezli olacak), Teoman Orberk, Yılmaz Köksal, Yılmaz Gruda, Erol Keskin, Fikret Hakan, Esin Eden, Ersun Kazançel, İzzet Günay...

"Her iki oyunu da ben sahneye koyuyordum. Birinin provalarını sabah, ötekininkini öğleden sonraları yapıyordum. Tiyatronun başlama telaşesi içinde binbir iş te bunların üstüne yüklenince bunaldım, bastaladım. elim kolum bağlı yataklara yattım ber an Küçük Sahne'de olmam gerekiyorken... Gene de karar verdiğimiz tarihte "Tezyesi" adlı oyun başladı ve benim uşak Brassat rolündeki Altan Erbulak'ı çağırarak ilk sözlerimle, Dormen Tiyatrosu onbeş yıl sürecek ve efsane haline gelecek bir devre perdesini açtı."

Dormen Tiyatrosu bu ilk oyunlarla adını ve Küçük Sahne'yi sürekli bir sanat durağı haline çevirmeyi başarmıştır. Ardından çok tutulan ve 177 kez oynanan "Kamp 17" oyunu gelir. Sonra sahnelenen Ibsen'in "Hedda Gabler"ini ise gişe açısından bir düş kırıklığı beklemektedir. Ardından Bernard Shaw'ın "Çikolata Asker"(Arms and the Man) ve Machiavelli'nin klasiği Aşk Otu (Mandragola) oyunları sahnelenir. Bu arada Haldun Dormen'in kızkardeşi Güler (Yiğit) tiyatrolarında onbeş yıl sürecek kostüm desinatörlüğüne başlar.

"Küçük Sahne'de geçirdiğimiz Dormen Tiyatrosu'nun ilk yılı pek parlak sonuçlandı denemez. Oynadığımız altı oyundan "Kamp 17" beğenilmiş, "Tezyesi" seyirci bakımından kötü gitmemiş, diğerlerinin sözü bile edilmemiş. "Aşk Otu" ise belki de dünya tiyatro tarihinin en büyük fiyaskosu olmuştu. Pek gurur duyacağım bir devir değildi Dormen Tiyatrosu'nun başlangıcı..."

İkinci sezon Andre Roussin'in "Nina" adlı komedisiyle başlar. Kadro üç usta oyuncuyla takviye edilmiştir. Ulvi Uraz, Ayfer Feray ve Gülriş Sururi... "Nina" ile birlikte "Ben Bir Fotoğraf Makinesiyim" oyunu da sahnelenir. Bu oyunları Marcel Archar'ın "Benimle Oynar mısınız?", başrolünü Haldun Dormen'in oynadığı Agatha Christie'nin "Fare Kapanı", hemen ardından da Refik Erduran'ın Dormen Tiyatrosu için özel olarak yazdığı "Cengiz Han'ın Bisikleti" adlı tiyatro performansları izler.

● Metin Serezli, Nisa Serezli "Şairin Mektupları" oyununda. (üstte)

● Ulvi Uraz ve Erol Günaydın "Nina"da. (solda)

Haldun Dormen, bir yandan artık Cadde-i Kebir'in en prestijli tiyatro topluluğu olarak durmaksızın kendini yenileyip oyun üstüne oyun yetiştirirken diğer yandan **Betül Hanım**'la (Mardin) hayatını birleştirir. Bu arada İngiltere'de yirmialtı yıldır oynayan "**Fare Kapanı**" ancak yetmişbeş oyunla perde indirir. **Küçük Sahne** daha sonra **Turgut Özakman**'ın "**Duvarların Ötesi**" adlı bir **Dormen** oyununa ev sahipliği yaparken seyirci patlaması yaşayan "**Cengiz Han'ın Bisikleti**" ikibin kişilik **Atlas Sineması**'na taşınır.

"İstanbul parlak bir tiyatro mevsimine girmişti. Gazeteler uzun uzun sütunlar ayrılarak tiyatrodan söz ediyor, sanatçılarla ilgili röportaj ve resimler yayınlıyorlardı. Gerçekten gurur duyulacak bir tiyatro kenti haline gelmişti o yıllarda İstanbul; tiyatroları, sanatçıları ve de en önemlisi seyircisi ile gerçek bir tiyatro kenti..."

Bir sonraki **Dormen** oyunu **Gogol**'ün "**Müfettiş**"i fiyasko ile sonuçlanır. Bu oyunlardan sonra **Noel Coward**'ın "**Sözde Melekler**" ile **Peter Shaffer**'in "**Beş Parmak**"'ı sahne alır. **Dormen**'lere **Yılmaz Gruda**, **Sibel Gökse**, **Tuncel Kurtiz** ve **Şirin Devrim** katılır. Üçüncü sezonun sonunda "**Kırkından Sonra**" adlı bir komedi ile bir Amerikan oyunu olan "**Zafer Madalyası**" devreye girer. "**Zafer Madalyası**" adına yakışır büyük bir zafer olur **Dormen Tiyatrosu** için. Tam istem üzerindeyken 1960 İhtilali olur ve devrimin hayhuyu arasında bu güzelim oyun **Haldun Dormen**'in deyimiyle "kaynayıp gider"... Dördüncü yıl **Refik Erduran**'ın "**İkinci Baskı**" oyunuyla açılır. Dört ay kapalı gişe oynayan oyun 178 kez sahne alır. Ardından da tekrar **Dormen**'lere katılan **Ulvi Uraz**'lı "**Gazebo**"...

1961 Mayıs'ı yalnızca **Dormen** topluluğu için değil, Türk tiyatrosu için de bir dönüm noktası olacaktır. **Gülriiz Sururi**'nin başrolünü oynayıp, **Haldun Dormen**'in sahneye koyduğu Türkiye'nin ilk müzikal oyunu "**Sokak Kızı İrma**". Pasajın üst katında **Küçük Sahne**'de "**Samanyolu**" adlı bir Alman oyunu sergilenirken **Atlas Sineması**'nda sahne alan "**İrma**" bitmez tükenmez gişe kuyrukları ile kapıları kırdırır... Gerek **Atlas**'ta, gerekse turnelerde o denli başarı kazanır ki, **Haldun Dormen** oyuncularına ve teknik ekibe ekstra primler öder.

Yeni sezon büyük bir sürprizle başlar. **Dormen Tiyatrosu**'nun **Küçük Sahne** serüveni sona ermiştir. **Turgut** ve **Maritza Borali**'nin duyuları ile başlayan pazarlık, geçtiğimiz yüzyıl **Fransız Tiyatrosu** olarak hizmet veren, yıllarca **Ses Opereti**'ne evsahipliği yapan tarihi salonun **Dormen**'lere kiralanması ile yeni bir dönem başlar. İnanılmaz bir restorasyon ve onarım sonrası pırıl pırıl ihtişamına yeniden kavuşan **Fransız Tiyatrosu**, **Dormen Tiyatrosu** olarak on yıl sürecek yeni sanatsal yaşamına yine **Refik Erduran**'ın, yine **Dormen**'ler için yazdığı "**Ayı Masalı**" adlı eğlenceli, hareketli ama düşündürücü oyunu ile merhaba der...

"**Ayı Masalı**" demişken; bu bölümün yazarı olarak bir anımı nakletmek isterim. 1965'te Eskişehir Atatürk Lisesi'nde mezuniyet finali için bir tiyatro oyunu sabnelemek istemiştik. Bir önceki yıl mezunlarımızdan Eskişehirli olan Ankara Sanat Tiyatrosu oyuncusu Şener Kökkaya ve Bülent Kayabaş'ın yönetmenliğinde "**Ayı Masalı**" oyununu seçtik. Amatör bir rubla çalışmalarına başladık. Oyunda şoför rolünü ve sabne amirliğini üstlenmiştim. Kadromuzu bile belirledik, hatta okuma provalarına dahi geçtik. Sonra da teksti Edebiyat kuruluna sunduk. Edebiyat öğretmenimiz başkanlığındaki kuruldun oynamak üzere bize geri gönderilen tektle şoke olduk. Birçok bölümün üzerleri çizilmiş, kenarlarına "gayrı ablaki", "gayrı milli", "gayrı ananevi" türünde bir dolu notlar düşülmüş, hatta kapağın altına kırmızı kalemle oyunun adındaki "Ayı" sözcüğü çember içine alınarak "Ayı Masalı" ne demek?, ayı Rusya'nın sembolüdür. Yoksa bu bir "Sovyetler Masalı" olmasın? ibareleri eklenmiş, koca oyundan elimize kalan anlamsız bir 15 dakikalık kalıntıyı oynamamız istenmişti. Kökkaya ve Kayabaş bırakıp gittiler. Biz de bu haliyle oyunu sergileyemeyeceğimizi belirttik. Ve bu muhteşem Dormen oyununu sabneleyemeden mezun olduk. Şimdi düşünüyorum; bu sanat düşmanlığı şanssızlığımı bize yaşatan edebiyat öğretmeni toprak olmuş, belki yakınlarının bile aklına gelmiyordur, ama Refik Erduran ve Dormen Tiyatrosu sonsuza dek hatırlanacak..."

● Haldun Dormen, Metin Serezli, Turgut Borali ve Ayfer Feray "**Sevgilime Göz Kulak Ol**"'da. (üstte)

● Cahide Sonku, Cahit İrgat, Yılmaz Gruda, Erol Keskin ve Mehmet Özekit "**Taşra Kızı**" oyununda. (altta)

Bir sonraki oyun Türk tiyatrosunun iki büyük oyuncusunun, **Cahide Sonku** ile **Cahit İrgat**'in **Dormen**'lere katıldığı ve ününü kaybetmiş alkolik bir aktörle karısını (ironik bir raslantı!) konu edinen **Clifford Odets**'in "**Taşra Kızı**" olur. Oyun iki dev oyuncunun -zor da olsa- usta performansları ile iyi iş yapar. Diğer oyunsu, **Noel Coward**'ın "**Hepimiz Paris'te**" (Private Lives) adlı komedisidir. Oyun, müthiş bir seyirci ilgisi ve beğenisi ile karşılanır. **Michael Redgrave**'in "**Şairin Mektupları**" (The Aspern Papers) ve **Jacques Deval**'ın "**Oyuncakçı Dükkanı**" (Le Rayon de Jouets) artık **Sezer Sezin**'li **Dormen** kadrosunun bir sonraki oyunlarıdır. Her iki oyun da başarılı temsillerle sergilenir. O sezonun son iki oyunu ise **Küçük Sahne**'de "**Cinayetın Sesi**" adlı bir polisiye ve **Jan de Hartog**'un "**Bir Yastıkta**"'sı olur. Ama asıl bomba **Atlas Sineması**'na saklanır. **Dormen Tiyatrosu**'nun ikinci müzikali "**Pasiflik Şarkısı**"... Kadroya **Şevkiye May** katılır. Ve oyun kırk kişilik sanatçı topluluğu, onbeş kişilik orkestrasıyla **Dormen** tarihinin belki de en pahalı, en kalabalık prodüksiyonu olur. Ama bu harika müzikal "**Sokak Kızı İrma**"nın başarısını yakalayamaz. Çıkılan turnelerde "**İrma**" yine grubun lokomotifidir.

